УДК 338.482.224
DOI https://doi.org/10.32782/2224-6282/149-4

Крупський О. П., Самойленко А. О.,
Комарова А. І., Морозов М. В.
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Krupskyi O., Samoilenko A.,
Komarova A., Morozov M.
Oles Honchar Dnipro National University

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ТУРИЗМУ

В статті досліджено та проаналізовано сферу міжнародного туризму за період 2000–2018 років. Розглянуто в динаміці розвиток світових туристичних потоків і доходів від міжнародного туризму, виведені детермінанти для розвитку, приведена регіональна структура світового ринку туристичних послуг. Проаналізовано розвиток туристичної галузі в світі за показниками: кількість туристичних прибуттів, доходи від туризму в поточних цінах, загальний внесок туризму в ВВП. В розрізі дослідження проаналізовано основні туристичні регіони, приведено їх порівняння як за кількістю туристичних відвідувань, так й зіставлено список ТОП 10 країн за обсягами валютних надходжень від туризму за останні роки. Отримано висновок, що в останні роки, зберігається тенденція зростання попиту до країн, ринок яких лише формується, при тому старі ринки, як наприклад ринок Європи частково втрачає свою популярність. В процесі дослідження визначено, що в умовах розвитку світової економіки, розширення обсягів міжнародної торгівлі, вдосконалення засобів транспорту, зв'язку, підвищення інтернаціоналізації і глобалізації світового господарства збільшується попит на туристичні послуги. Однією з особливостей розвитку міжнародного ринку туристичних послуг є: глобалізація ринку, яка обхопила всі сектори туристичної індустрії. Отримано висновок, що в наш час, міжнародний туризм є важливим напрямом міжнародної економічної діяльності, складною та комплексною сферою, що істотно впливає як на структуру і ситуацію в світовій економіці, так і на господарства більшості окремих країн і регіонів світу. Розвиток туризму надає стимулюючу дію на такі сектори економіки, як транспорт, зв'язок, торгівля, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів народного споживання, і становить одне з найбільш перспективних напрямів структурної перебудови економіки, що підтверджує обсяг валютних надходжень від туризму як у світі в цілому, так і в окремих країнах. Саме збільшення попиту на туристичні послуги та обсяги валютних надходжень від туризму у світі, надають темі актуальності для подальших досліджень.

Ключові слова: *туризм; туристичні послуги; туристичний бізнес; світовий ринок туристичних послуг; туристичні потоки; туристичний регіон.*

INTERNATIONAL TOURISM DEVELOPMENT TRENDS

The sphere of international tourism for the period 2000–2018 has been explored and analyzed in the article. The dynamics of the world tourist flows development and income from international tourism are considered, the determinants of development are derived, the regional structure of the world market of tourist services is given. The development of the tourism industry in the world is analyzed by indicators: the number of tourist arrivals, tourism revenues at current prices, total contribution of tourism to GDP. The main tourist regions are analyzed in the context of the study, they are compared both in terms of the number of tourist visits, and a list of the TOP 10 countries by volume of foreign exchange earnings from tourism in recent years. It is concluded that in recent years, there is a continuing upward trend in demand for emerging markets, with old markets such as the European market, partially losing its popularity. In the process of research, it is determined that in the conditions of development of the world economy, expansion of volumes of international trade, improvement of means of transport, communication, increase of internationalization and globalization of the world economy the demand for tourist services increases. One of the peculiarities of the development of the international tourist services market is the globalization of the market, which has reached all sectors of the tourism industry. It is concluded that nowadays international tourism is an important area of international economic activity, a complex sphere that significantly affects both the structure and the situation in the world economy as well as the economies of most individual countries and regions of the world. Tourism development has a stimulating effect on such sectors of the economy as transport, communications, trade, construction, agriculture, production of consumer goods, and it is one of the most promising areas of structural restructuring of the economy, confirming the amount of foreign exchange earnings from tourism in the world in general and in individual countries. It is the increasing demand for tourism services and the volume of foreign exchange earnings from tourism in the world makes the topic relevant for further research.

Keywords: *tourism; tourist services; tourist business; world market of tourist services; tourist flows; tourist region.*

JEL Classification: *F23, L83*

Актуальність. Розвиток туризму в наш час відіграє важливу роль як в соціумі, так і в економіці країни. Міжнародний туризм в умовах глобалізації стає рушійним та важливим джерелом доходу у світовій економіці. Саме туризм для багатьох країн, що розвиваються, створює робочі місця, формує бюджетні надходження та надає динамічний розвиток економіці. Аналіз тенденцій розвитку міжнародного туризму є актуальним завданням наукового пошуку.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Туризм та тенденція його розвитку має тривалу історію становлення. Наукове обґрунтування форм розвитку міжнародного туризму представлено у працях українських науковців, таких як Фалько Є. [3], Кальницька М. [4], Парфіненко А. [5], Мельниченко С. [6], Мазарак А. [7], Редько В. [8], Самойленко А., Сардак С. [9], Мешко Н. [10] та інших. Незважаючи на значну кількість праць в даному напрямку досліджень, питання

© Крупський О. П., Самойленко А. О., Комарова А. І., Морозов М. В., 2019

розвитку міжнародного туризму залишається досить актуальним. Інтенсивні зміни глобального бізнес-середовища висувають нові вимоги до постачальників туристичних послуг, що інколи залишається поза увагою наукового дослідження і потребує активної дискусії.

Метою статті є аналіз сучасних тенденцій та перспектив розвитку міжнародного туризму в умовах глобалізації.

Виклад основних результатів дослідження. Розвиток міжнародної економіки та підвищення рівня добробуту людей сприяє підвищенню попиту на туристичні послуги та їх різноманітність [11]. Сучасний туризм став засобом пізнання світу, самореалізації, розширення кругозору й отримання нових знань. Туристу нового покоління властиві високий рівень освіти, вимогливість, самовираження, активність. У зв'язку з цим з'являються нові типи і види туристичного продукту, більш вдосконалені, творчі, різноманітні. Перед тим як приступити до розгляду основних тенденцій, визначимо, що ж означає саме слово «тенденція»? Тенденція – це прагнення, схильність, рух, модний напрям [12].

Однією з тенденцій розвитку міжнародного туризму є прагнення розвивати нові види туризму. В основному це пов'язано з потребою людей відкривати та пізнавати щось нове. Це сприятливо позначається на розвитку національних економік: створюються нові робочі місця, збільшуються експортні надходження, розвивається інфраструктура. Саме тому туризм за останні кілька десятиліть став одним з найбільш динамічних секторів світової економіки [2].

Друга особливість розвитку міжнародного туризму – нерівномірний розподіл туристичних потоків в різних регіонах і країнах, які сконцентровані в декількох регіонах земної кулі, в основному – це Європа та Азія. Водночас збільшується роль країн, що розвиваються, в туристичних обмінах. Також слід зазначити прогресивність не тільки традиційних напрямків, таких як Європа чи Америка, а й популярність незвіданих регіонів, таких, як Південно-Азіатський регіон (Малайзія, Мальдіви, Індія) та Азіатсько-Тихоокеанський регіон (В'єтнам, Австралія, Китай, Таїланд) [14].

Економіка деяких країн світу серйозно залежить від розвитку міжнародного туризму, оскільки для певних країн він є практично єдиним джерелом валютних надходжень. Причому обсяг цих надходжень в більшості країн дозволяє підтримувати високий рівень її економічного розвитку. Визнання зростаючої ролі туризму в плані створення нових робочих місць, скорочення бідності, розвитку малого бізнесу, а також підвищення темпів економічного зростання знаходить своє вираження в появі стратегій економічного розвитку сфери туризму як в розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються [15].

З рис. 1 спостерігаємо, що динаміка розвитку туристичних прибуттів у світі зростає з кожним роком. У 2008–2009 рр. спостерігаємо зменшення туристичних прибуттів у зв'язку зі світовою фінансовою кризою. Після досягнення історичного буму в 2012 р. – більше ніж один мільярд людей, що подорожують у світі за один рік, міжнародний туризм продовжив свої обороти з 5%-им зростанням у 2013–2014 рр. У 2014 році загальне число туристичних прибуттів склало 1,1 млн. осіб, 2015 – 1,2 млн. осіб, 2016 – 1, 235 млн. осіб. У 2017 році кількість туристів зросла на 7%, досягнувши 1 322 млн. осіб, а у 2018 році – на 6%, в результаті, досягнувши позначки 1,4 млн. осіб [16].

Останній випуск світового барометра туризму UNWTO від Всесвітньої туристичної організації показав, що міжнародний туризм продовжує зростати протягом першого кварталу 2019 року. Хоча і більш повільними темпами в порівнянні з 2017 та 2018 роками. Збільшення на 4%, зареєстроване на початку 2019 року і є дуже позитивною ознакою. Найбільше зростання туристів спостерігалося на Близькому Сході (+8%) та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні (+6%). В Європі та в Африці зростання відбулося на рівні 4%, а в Америці – зафіксовано на рівні 3% [14].

У 2018 році Європа продемонструвала високі результати за кількістю туристів: на 4% більше туристів було в 2018 році, ніж в 2017. В Азіатсько-Тихоокеанському регіоні зафіксовано зростання на 6%, Близький Схід – на 8%, а в Північній і Південній Америці – на 3% [17].

Аналізуючи дані цифри можна зрозуміти, що число туристичних прибуттів до 2017 року зростало в середньому на 3-4 %. 2017 рік показав рекордні 7% за останні

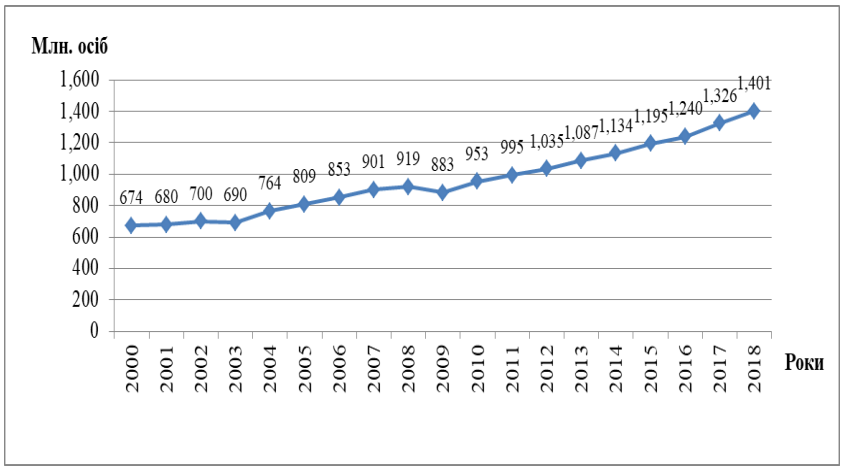

Рис. 1. Динаміка розвитку туристичних прибуттів у світі в 2000-2018 рр., млрд. осіб

Джерело: [13]

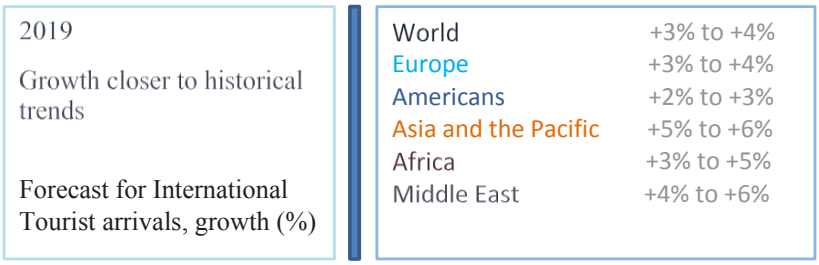

Рис. 2. Прогноз на кінець 2019 року зі збільшення кількості туристів за регіонами світу

Джерело: [14]

сім років. Експерти UNWTO прогнозують збільшення і в 2019 році. Нижче, на рис. 2 можна ознайомитись з прогнозом UNWTO на кінець 2019 року.

Таким чином, Азіатсько-Тихоокеанський регіон є досить привабливим для нинішніх туристів. Він відрізняється своєю унікальною та екзотичною природою, різноманітними розвагами та екскурсіями. Останнім часом збільшуються туристичні потоки до країн Близького Сходу та Африки, які приваблюють розкішними готелями, системою обслуговування all-inclusive та нестандартними формами екскурсійних відвідувань. Традиційні європейські маршрути мають перевагу в осінню та весняну пори року. На рис. 3 можна побачити топ 10 країн за рівнем відвідування у 2018 році.

З кожним роком світові туристичні потоки мають тенденцію змінюватися. Рейтинг країн залежно від кількості прийнятих іноземних туристів показує (рис. 3), що беззаперечною країною-лідером за обсягом туристичних потоків є Франція. У 2018 р. її відвідало майже 87 млн. іноземних туристів. Таким чином, країна встановила світовий рекорд у сфері пізнавального відпочинку та розваг. Друге місце у світі за кількістю приїжджих іноземних туристів належить Іспанії (81,8 млн. осіб), третє – США (76,9 млн. осіб) [17]. З оглядом на таку кількість туристів, можна впевнено стверджувати, що міжнародний туризм відіграє величезну роль в економіці багатьох країн, а тенденція збільшення валютних надходжень від туризму у світі продовжує свій розвиток [2].

На рис. 4 представлена динаміка зміни обсягів валютних надходжень від міжнародного туризму за 2000-2017 рр.

Регіональний розподіл надходжень від міжнародного туризму переважно збігається з географією туристських прибуттів. Надходження від міжнародного туризму концентруються в групі розвинених країн Північної Америки (США, Канада) і Західної Європи (Франція, Велика Британія, Німеччина), середземноморських (Італія, Іспанія) та альпійських (Австрія, Швейцарія) країн. Різні туристичні напрямки мають різну вартість і концентрують різні обсяги валютних ресурсів. Нижче наведено ТОП 10 країн за обсягом валютних надходжень від туризму у 2018 році.

Згідно даних рис. 5, лідером за обсягом валютних надходжень від туризму у 2018 році на світовому ринку туристичних послуг є європейський регіон, на який за підсумками 2018 року припадало близько 50% від усіх туристичних прибуттів світу.

Однак слід зазначити, що якщо на європейський туристичний регіон припадало близько 50% туристичних прибуттів, то обсяг валютних надходжень в регіоні від туризму знаходиться на значно меншому рівні. При

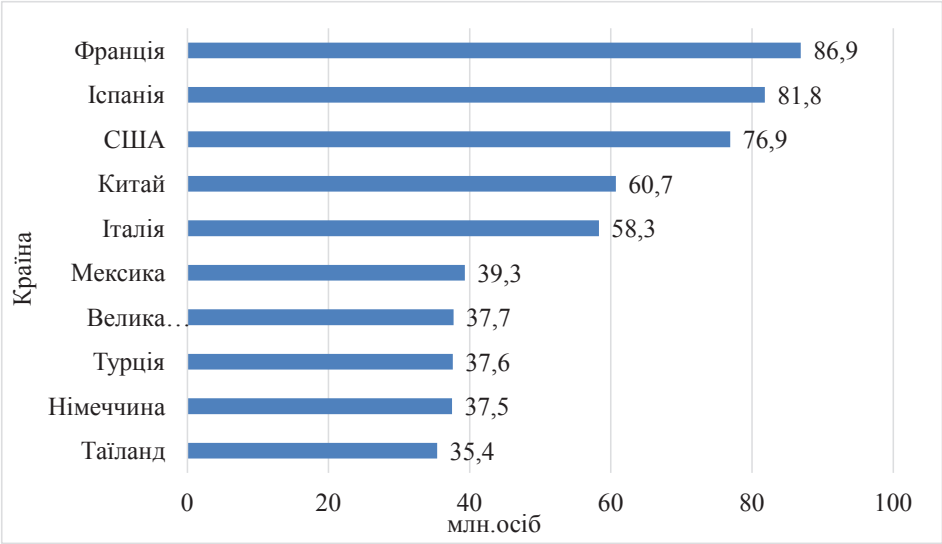

Рис. 3. ТОП 10 країн за рівнем відвідування туристами у 2018 році, млн. осіб.

Джерело: [17]

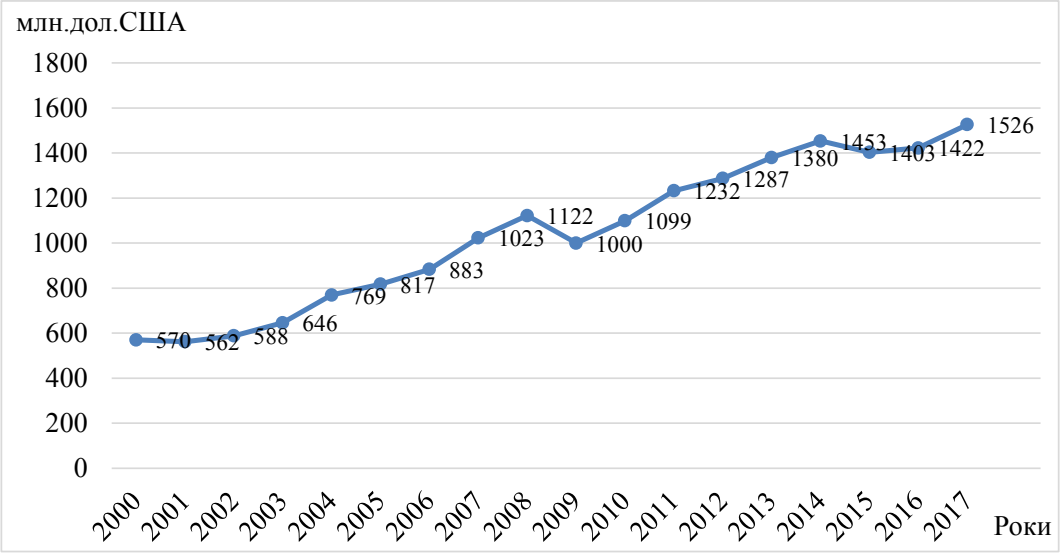

Рис. 4. Динаміка зміни обсягів валютних надходжень від міжнародного туризму у 2000–2017 рр., млн. дол. США

Джерело: [2]

цьому Азіатсько-Тихоокеанський та Американський регіони демонструють протилежні тенденції. Це свідчить про те, що Європа з метою утримати туристів на своїй території поступово вдається до цінової політики, знижуючи вартість основних туристичних напрямків. Таким чином, конкурентоспроможність європейського туристичного регіону повільно, але неухильно знижується. У той же час туристи продовжують витрачати значні обсяги фінансових ресурсів саме в Азіатсько-Тихоокеанському та Американському регіонах.

Втрати домінуючого положення Європи на світовому ринку туризму викликано наступними факторами:

– стрімким розвитком туристичної галузі країн Азіатсько-Тихоокеанського та Американського регіону внаслідок росту інвестицій;

– старінням туристичного продукту ряду європейських країн, наприклад таких як: Італія, Португалія, Іспанія, Греція;

– дорожнеча відвідування таких країн як: Англія, Данія, Швеція та Норвегія;

– зростає популярність країн Південно-Східної Азії, які успішно розвивають свою туристичну індустрію.

З огляду на все вище сказане, регіональна структура міжнародного туризму в найближче десятиліття буде змінюватися, зберігаючи основні тенденції свого розвитку. За прогнозами Всесвітньої Торгової Організації, до 2020 року Європа буде утримувати домінуючі позиції на ринку туризму, незважаючи на те, що деякі показники можуть бути істотно ослаблені. Азіатсько-Тихоокеанський регіон переміститься на друге місце, а США увійде в трійку лідерів і замкне трійку світо-

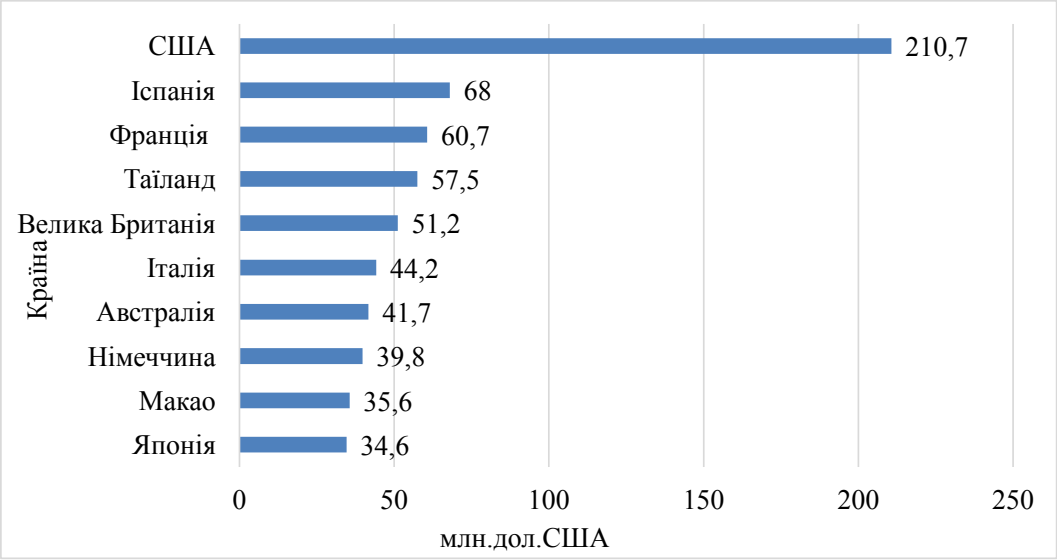

Рис. 5. ТОП 10 країн за обсягами валютних надходжень від туризму у 2018 р.

Джерело: [4]

вих лідерів туристичного ринку [19]. Але, незважаючи на лідируючу позицію Європи в індустрії туризму, можемо помітити, що її питома вага в туристичному бізнесі знижується і, за прогнозами, ця тенденція збережеться.

Висновки. Таким чином, сучасний етап розвитку туризму як ефективної галузі господарства, так і соціально-культурного явища, характеризується переосмисленням його ролі і функцій. В умовах глобалізації міжнародний туризм стає важливим джерелом розвитку, він створює нові можливості, формує нові робочі місця, країни отримують значні надходження до бюджету. Статистичні дані показують, що незважаючи на кризи, політичну нестабільність в сучасному світі за останні роки, ми все ж спостерігаємо позитивний характер тенденцій розвитку міжнародного туризму. Кількість подорожуючих з кожним роком зростає. Завдяки великій кількості реклами, технічному прогресу, доступності інформації зростає можливість спілкування між різними країнами, народами, що дозволяє людям розуміти краще один одного, таким чином, йде взаємне збагачення.

Список використаних джерел:

1. The World Travel & Tourism Council (WTTC) [Електронный ресурс] // офіційний сайт Всесвітньої ради подорожей і туризму (WTTC). Режим доступу: https://www.wttc.org/about/media-centre/press-releases/press-releases/2019/travel-tourism-continues-strong-growth-above-global-gdp/

2. The World Bank Group [Електронный ресурс] сайт всесвітнього банку. Режим доступу: https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.CD?start=1997&end=2017

3. Falko Y. Analysis of the global distribution systems on the international market of tourist services // European Journal of Management Issues. – 2016. – Т. 24. – № 6. – С. 15-22.

4. Kalnitska M. O. Assessment of the development state of organizational and cultural resources of international tourism business // European Journal of Management Issues. – 2018. – Т. 26. – № 3-4. – С. 71-81.

5. Парфіненко А. Ю. Міжнародний туризм в Україні: геополітичні аспекти глобального явища / А. Парфіненко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2015. – Вип. 126. – Ч. 1. – С. 12–23.

6. С.В. Мельниченко. Інформаційні технології у туристичній індустрії: підручник. – К.: Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2011.

7. Мазаракі А. Туризм в Україні: виклики кризи / А. Мазаракі, С. Мельниченко // Вісник КНТЕУ. – 2015. – № 2. – С. 5-15.

8. Stukalo, N. V., Krasnikova, N. A., Krupskyi, O. P., Redko, V. Y. (2018). Fostering Sustainable Tourism in Global Economy. Revista ESPACIOS, 39(42).

9. Sardak S., Dzhyndzhoian V., Samoilenko A. Global innovations in tourism. Innovative Marketing. 2016. № 3. С. 45–50.

10. Мешко Н.П. Розвиток туристичного бізнесу в умовах інформатизації світової економіки / Н.П. Мешко, Є.А. Фалько // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – № 2.

11. Research Nester [Електронный ресурс] сайт маркетингово-аналітичної агенції. Режим доступу: https://www.researchnester.com/reports/global-tourism-industry-market-analysis-opportunity-outlook-2025/109

12. Толочко А.О. Динаміка та тенденції розвитку світового ринку туристичних послуг / А.О. Толочко. – К.: КНЕУ, 2012. – 11 с.

13. Ковешніков В. С., Ліфіренко О. С., Стукальська Н.М. Інноваційні види туризму // Журнал "Інвестиції: практика та досвід". – № 4. – 2016. – С. 38–44.

14. 2019 International Tourism Results and Prospects [Електронный ресурс]. Режим доступу: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_results_q2019_webinar.pdf

15. Коковский Г.И. Проблемы и перспективы повышения конкурентоспособности России на международном рынке туристских услуг // Научные записки кафедры управления и планирования социально-экономическими процессами. З СПбГУЭФ. Выпуск 1. – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2010. – С. 22-25.

16. Tourism 2020 Vision [Електронный ресурс] // Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації (UNWTO). – Режим доступу: http://www. unwto.org

17. UNWTO Tourism Highlights 2018 Edition [Електронный ресурс]. Режим доступу: https://www.e-nwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876?download=true

18. Большаник П. В. Географія туризму: навчальний посібник. –. М.: Альфа-М: Інфра-М, 2012. – 304 с.

19. Черевичко Т. В. Экономика туризма: Учебное пособие / Т. В. Черевичко. – 2-е изд. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2012. – 264 с.

References:

1. The World Travel & Tourism Council (WTTC). Retrieved from: https://www.wttc.org/about/media-centre/press-releases/press-releases/2019/travel-tourism-continues-strong-growth-above-global-gdp/ [in English].

2. The World Bank Group. Worldbank.org. Retrieved from: https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.RCPT.CD?start=1997&end=2017/ [in English].

3. Falko, Y. (2016). Analysis of the global distribution systems on the international market of tourist services. European Journal of Management Issues, 24, 15-22 [in English].

4. Kalnitska, M. O. (2018). Assessment of the development state of organizational and cultural resources of international tourism business. European Journal of Management Issues, 26, 71-81 [in English].

5. Parfinenko, A.Yu. (2015). Mizhnarodnyi turyzm v Ukraini: heopolitychni aspekty hlobalnoho yavyshcha [International tourism in Ukraine]. Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn – Actual problems of international relations, 1, 12-23 [in Ukrainian].

6. Melnychenko, S.V. (2011). Informatsiini tekhnolohii u turystychnii industrii [IT in tourism industry]. Kyiv: KNTEU [in Ukrainian].

7. Mazaraki, A., & Melnychenko, S. (2015). Turyzm v Ukraini: vyklyky kryzy [Tourism in Ukraine]. Visnyk KNTEU, 2, 5-15 [in Ukrainian].

8. Stukalo, N. V., Krasnikova, N. A., Krupskyi, O. P., Redko, V.Y. (2018). Fostering Sustainable Tourism in Global Economy. Revista ESPACIOS, 39(42) [in English].

9. Sardak, S., Dzhyndzhoian, V., Samoilenko, A. (2016). Global innovations in tourism. Innovative Marketing, 3, 45–50 [in English].

10. Meshko, N.P., Falko, Ye.A. (2014). Rozvytok turystychnoho biznesu v umovakh informatyzatsii svitovoi ekonomiky [The development of tourism business under conditions of informatization]. Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky [Global and national economic problems], 2 [in Ukrainian].

11. Research Nester. researchnester.com. Retrieved from: https://www.researchnester.com/ reports/global-tourism-industry-market-analysis-opportunity-outlook-2025/109 [In English].

12. Tolochko, A.O. (2012). Dynamika ta tendentsii rozvytku svitovoho rynku turystychnykh posluh [World tourism market development]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

13. Koveshnikov, V.S., Lifirenko, O.S., Stukalska, N.M. (2016). Innovatsiini vydy turyzmu [Innovative forms of tourism]. Investytsii: praktyka ta dosvid [Investment: practice and experience], 4, 38–44 [in Ukrainian].

14. 2019 International Tourism Results and Prospects. unwto.org. Retrieved from: http://cf.cdn.unwto.org/sites/all/files/pdf/unwto_results_q2019_webinar.pdf [in English].

15. Kokovskyi, H.Y. (2010). Problemy i perspektivy povysheniya konkurentosposobnosti Rossii na mezhdunarodnom rynke turistskih uslug [Problems and prospects of increasing Russia's competitiveness in the international tourism market]. Nauchnye zapiski kafedry upravleniya i planirovaniya socialno-ekonomicheskimi processami [Scientific notes of the department of management and planning of socio-economic processes], (Vols. 1), (pp. 22-25). SPB: SPBGUEF [in Russian].

16. UNWTO Tourism 2020 Vision. unwto.org. Retrieved from: http://www. unwto.org [In English].

17. UNWTO Tourism Highlights 2018 Edition. e-nwto.org Retrieved from: https://www.e-nwto.org/doi/pdf/10.18111/9789284419876?download=true [In English].

18. Bolshanyk, P.V. (2012). Heohrafiia turyzmu: navchalnyi posibnyk [International tourism]. Alfa-M Infra-M, 304 [in Russian].

19. Cherevychko, T.V. (2012). Ekonomyka turyzma: Uchebnoe posobye [Economics of tourism]. Yzdatelsko-torhovaia korporatsyia «Dashkov y K», 264 [in Russian].